

MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMIDA SUNIY INTELEKTDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI

Yarkulova Nasima Anvar qizi

Toshkent viloyati Bekobod tumani 9-sonli
DMTT direktori

Annotatsiya: Ushbu maqolada suniy intellektlar tarixi va maktabgacha ta'lim tashkilotlarida qo'llaniladigan suniy intellektlar, qo'llanish sohalari, imkoniyatlari haqida ma'lumot berib o'tilgan.

Аннотация: В статье представлена информация об истории возникновения и использования искусственного интеллекта в дошкольных образовательных организациях, областях его применения и его возможностях.

Abstract: This article provides information about the history of artificial intelligence and the use of artificial intelligence in preschool educational organizations, its areas of application, and its capabilities.

Kalit so'zlar: Sun'iy intellekt, Raqamli texnologiyalar, Maktabgacha ta'lim, AKT vositalari, Aqlli tizimlar, AI asosidagi dasturlar, Sun'iy intellektning afzalliklari.

Ключевые слова: Искусственный интеллект, цифровые технологии, дошкольное образование, ИКТ-инструменты, интеллектуальные системы, программы на основе ИИ, преимущества искусственного интеллекта.

Keywords: Artificial Intelligence, Digital Technologies, Preschool Education, ICT Tools, Intelligent Systems, AI-Based Programs, Advantages of Artificial Intelligence.

So'nggi yillarda dunyo bo'ylab raqamli texnologiyalar jadal rivojlanib, ta'lim sohasida tub islohotlarni amalga oshirmoqda. Xususan, sun'iy intellekt (SI) tizimlarining paydo bo'lishi va ommalashuvi ta'lim jarayonini yangi bosqichga olib chiqdi. Bugungi kunda SI nafaqat oliy va umumiy o'rta ta'limda, balki maktabgacha ta'lim tizimida ham keng qo'llanila boshladi. Chunki aynan maktabgacha yosh — bolaning tafakkuri, nutqi, idroki, ijodkorligi va emotsional rivojlanishi shakllanadigan eng muhim davrdir. Ushbu jarayonni zamonaviy texnologiyalar yordamida qo'llab-quvvatlash ta'lim samaradorligini bir necha barobar oshirishi isbotlangan.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida sun'iy intellekt tizimlarini qo'llash — pedagogik jarayonni avtomatlashtirish, individual ta'lim trayektoriyalarini shakllantirish, bolalarning rivojlanish dinamikasini muntazam tahlil qilish, xavfsizlikni ta'minlash hamda o'yin faoliyatini yanada qiziqarli va mazmunli tashkil etish imkonini beradi. Sun'iy intellekt yordamida yaratilgan interaktiv o'yinlar, aqlli dasturlar, multimediya vositalari bolalarning motivatsiyasini oshirib, ularni mustaqil o'rganishga undaydi. Shu bilan birga, SI texnologiyalari tarbiyachilarning mehnat jarayonini osonlashtirib, kunlik hisobotlar, rejalashtirish, baholash va tahlil jarayonlarini avtomatlashtiradi. Bugungi kunda dunyoning ko'plab mamlakatlarida maktabgacha ta'limga sun'iy intellektni integratsiya qilish bo'yicha yirik tashabbuslar amalga oshirilmoqda. Masalan, nutq buzilishlarini aniqlovchi aqlli tizimlar, bolaning emotsional holatini tahlil qiluvchi kamera va sensorlar, interaktiv robot-o'qituvchilar, dinamik o'quv platformalari kabi innovatsion loyihalar joriy etilmoqda. Bunday yondashuvlar O'zbekiston ta'lim tizimi uchun ham dolzarb ahamiyatga ega bo'lib, davlat tomonidan

MTTlarning raqamli transformatsiyasini jadallashtirish bo'yicha bir qator strategik vazifalar belgilangan.

Shu sababli, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida sun'iy intellekt tizimlaridan foydalanish masalasi nafaqat texnik innovatsiya, balki pedagogik samaradorlik, boshqaruvning sifatini oshirish va bolalar rivojlanishiga sharoit yaratish nuqtai nazaridan ham muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. SI texnologiyalarining imkoniyatlarini chuqur o'rganish, uni ta'lim-tarbiya jarayoniga bosqichma-bosqich joriy etish, pedagoglarning raqamli kompetensiyasini oshirish va bolalarning yosh xususiyatlariga mos holda qo'llash dolzarb masalalar hisoblanadi.

Bugungi raqamli transformatsiya davrida ta'lim tizimining barcha bo'g'inlariga, jumladan, maktabgacha ta'lim tashkilotlariga (MTT) zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari jadal kirib kelmoqda. Shulardan eng innovatsion yo'nalishlardan biri — **sun'iy intellekt (SI)** texnologiyalaridan foydalanishdir. Sun'iy intellekt tizimlari bolalarning rivojlanish dinamikasini kuzatish, individual yondashuvni kuchaytirish, ta'lim jarayonini avtomatlashtirish, tarbiyachilar faoliyatini optimallashtirish hamda ota-onalar bilan muloqotni yaxshilash imkonini beradi. Sun'iy intellekt haqidagi bahs-munozaralar qariyb 50 yildan beri davom etib kelmoqda. Mutaxassislar hanuzgacha bir to'xtamga kelishgani yo'q. Ba'zilar ularning ommalashib odamlar o'rnini egallab borayotgani natijasida ommaviy ishsizlik ko'rsatkichlari oshib ketishi mumkinligidan tashvishdalar. Mutaxassislarning boshqa bir guruhi esa Sun'iy intellekt ga ijobiy munosabatda bo'lish kerakligini uqtirishmoqda. Hatto IT- sohasidagi milliarderlar orasida ham turli qarashlar mavjud. Jumladan, SpaceX asoschisi Ilon Mask Sun'iy intellekt ning butun boshli sivilizatsiyani barbod qilishiga ishonchi komil. Sun'iy intellekt tadqiqotlari yuqori texnologiyali va ixtisoslashgan soha bo'lib, u ko'pincha bir-biri bilan aloqa qila olmaydigan kichik sohalarga „chuqur“ bo'linadi. Ixtisoslashgan muammolarni hal qilish, ixtisoslashgan muassasalar, individual tadqiqotchilar ishi va juda turli xil vositalardan foydalanish va sun'iy intellektni qanday amalga oshirish kerakligi haqidagi uzoq vaqtdan beri mavjud bo'lgan fikr farqlari atrofida kichik sohalar paydo bo'ldi. SIning zamirida fikrlash, bilish, rejalashtirish, o'rganish, muloqot qilish, his qilish, obyektlarni boshqarish va harakatlantirish qobiliyati kabi ko'nikmalar to'plami mavjud.

Sun'iy intellekt yoki Sun'iy idrok (SI; inglizcha: artificial intelligence, AI) – inson intellektiga taqlid qilishga qodir bo'lgan mashinalar yaratishga qaratilgan fan va texnologiya sohasi.

MTT uchun qo'llanilishi mumkin bo'lgan sun'iy intellekt vositalari

- **ChatGPT** – tarbiyachilar uchun dars senariylari va metodik materiallar yaratish;
- **Khan Academy Kids AI** – bolalar uchun aqlli rivojlantiruvchi o'yinlar;
- **Speech Blubs / Lingokids** – nutq rivojlantirishda SI asosidagi dasturlar;
- **Aqlli kameralar (AI CCTV)** – xavfsizlik va monitoring;
- **AI Story Generator** – bolalar uchun ertaklar yaratish;
- **AI Assessment Tools** – bolaning rivojlanish parametrlarini tahlil qilish.

Maskning fikricha, “Sun'iy intellekt insoniyat sivilizatssiyasi uchun asosiy xavfdir. sun'iy intellekt mehnat bilan bog'liq ommaviy muammolarni keltirib chiqaradi. Sababi, robotlar hamma

ishni bizdan ko'ra yaxshiroq bajara olishadi. Ilg'or texnologiyalar ortidan quvish natijasida, kompaniyalar sun'iy intellekt ortidan kelib chiqadigan xavf- xatarni ko'rmay qolishlari mumkin".

Sun'iy intellekt tushunchasi va uning MTTdagi o'rni

- ta'limiy o'yinlar orqali bolalarning qiziqishini oshirish;
- individual rivojlantiruvchi topshiriqlar yaratish;
- nutq, tafakkur, mantiqiy rivojlanishdagi o'zgarishlarni monitoring qilish;
- pedagogik jarayonni rejalashtirishda yordam berish;
- xavfsizlik va nazorat tizimlarini avtomatlashtirish.

Maktabgacha yosh davri bolaning bilish jarayonlari: idrok, xotira, diqqat, tafakkur, nutq hamda ijodiy qobiliyatlarning shakllanishida asosiy poydevor bo'lib xizmat qiladi. An'anaviy ta'lim uslublari bilan bir qatorda zamonaviy raqamli texnologiyalarni qo'llash bolalarning qiziqishini kuchaytiradi, ularda mustaqil fikrlash, o'rganishga bo'lgan motivatsiyani rivojlantiradi va o'quv jarayonini yanada interaktiv hamda samarali qiladi. Sun'iy intellekt asosidagi o'quv dasturlari bolalarning yosh va individual xususiyatlariga mos ravishda moslashtirilgan topshiriqlarni taqdim etishi, rivojlanish sur'atini tahlil qilishi va pedagoglarga aniq tavsiyalar berishi bilan ajralib turadi.

Sun'iy intellekt turlari va ulardan kasbiy faoliyatda foydalanish

- **ChatGPT haqida umumiy ma'lumot;**
- **Gemini haqida umumiy ma'lumot;**
- **Midjourney qanday sun'iy intellekt;**
- **Sun'iy intellektga to'g'ri prompt (buyruq) kiritish;**

ChatGPT - Open AI tomonidan yaratilgan yuqori qobiliyatli, foydalanuvchi so'rovlariga javob berish uchun katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlash va tahlil qilishga mo'ljallangan sun'iy intellekt dasturi. **ChatGPT** inson tilini og'zaki va yozma ravishda tushuna oladi. **ChatGPT** matnlar bilan ishlaydi ya'ni unga kiritiladigan so'rovlarni matn shaklda qabul qiladi va javob qaytaradi.

Geminidan real vaqtda internet va qidiruv ulanishidan, shuningdek, Xaritalar va YouTube kabi mashhur Google vositalari uchun asosiy kengaytmalardan foydalanishlari mumkin. Pulli rejalar va biznes foydalanuvchilari qo'shimcha imkoniyatlardan, jumladan, Google Workspace uchun foydalanishlari mumkin. **Geminida** so'rovni tahrirlab takomillashtirish va faktlarni tekshirish uchun Google Qidiruv tugmasidan foydalanish xususiyatlari ham mavjud.

Midjourney matnli ko'rsatmalarini tasvirga aylantira oladigan sun'iy intellekt turlaridan biridir. **Midjourney** yordamida siz oddiy matnga asoslangan ta'riflardan yuqori sifatli tasvirlar yaratishingiz mumkin. **Midjourneydan** foydalanish uchun sizga hech qanday maxsus apparat yoki dasturiy ta'minot kerak emas, chunki u butunlay Discord chat ilovasi orqali ishlaydi.

Sun'iy intellektga to'g'ri prompt (buyruq) kiritish
ChatGPT- kabi texnologiyalarning tez paydo bo'lishi bilan samarali sun'iy intellekt promptlarini yozishni o'zlashtirish zarurati paydo bo'ldi. Ya'ni bu yangi prompt engeneering yo'nalishi kelib chiqishga ham turtki bo'ldi. Prompt foydalanuvchilar sun'iy intellektga o'z xohishlarini bildirish uchun kiritadigan buyrug'i hisoblanadi.

Xulosa shuki: Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida sun'iy intellektni qo'llash — ta'lim sifati, samaradorligi va interaktivligini oshirishga xizmat qiladigan eng zamonaviy yo'nalishlardan biridir. AI texnologiyalari tarbiyachilarning ish yukini kamaytiradi, bolalarga individual yondashuvni kuchaytiradi, ota-onalar bilan tizimli aloqani yo'lga qo'yadi. Kelajakda SI asosidagi ta'lim tizimlari MTTning ajralmas qismi bo'lib, maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomonlama rivojlanishiga katta hissa qo'shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayeva, D. Maktabgacha ta'limda AKTdan foydalanish metodikasi. — Toshkent: TDPU nashriyoti, 2022.
2. Qo'ldosheva, M. Raqamli pedagogika: ta'lim jarayonida zamonaviy texnologiyalar. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
3. Karimov, J. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va ta'limda innovatsiyalar. — Toshkent: Istiqlol, 2020.
4. UNESCO. Artificial Intelligence in Education: Challenges and Opportunities. Paris, 2019.
5. OECD. AI in Early Childhood Education and Care. OECD Publishing, 2021.
6. Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. Artificial Intelligence in Education. Center for Curriculum Redesign, 2019.